

Вознюк О. В. Проблема впровадження компетентнісного підходу у закладах вищої педагогічної освіти // Кременчуччина – основа проєктування освіти регіону під час випробувань і надалі : матеріали III-ї науково-педагогічної експедиції Науково-дослідної лабораторії з вивчення і розроблення гуманітарних ідей академіка В. І. Вернадського : методичний посібник / За наук. ред. А. П. Самодріна. Кременчук : Видавництво «НОВАБУК», 2022. 226 с. С. 52-55.

О. В. Вознюк,
доктор педагогічних наук, професор
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ПРОБЛЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Аналіз сучасної соціокультурної ситуації як в Україні, так і в світі дає змогу простежити сучасну тенденцію освіти щодо зміни освітньої парадигми. Це має місце внаслідок глобалізаційних процесів, а також інформаційного буму, пов'язаного з динамічним розвитком сучасного світу та швидким старінням знань і технології. Це, у свою чергу, виявляє феномен "напіврозпаду компетентностей спеціаліста", коли результати професійної підготовки у закладах вищої освіти застарівають через відносно короткий проміжок часу (від 5 до 15 років).

Ця проблема вирішується шляхом запровадження парадигми неперервної освіти фахівців. Одним із інструментів неперервної освіти спеціаліста є компетентний підхід, який набув поширення за останні 15-20 років і знайшов відображення у сотнях тисяч наукових публікацій, дисертаційних досліджень в Україні і світі. Більше того, компетентнісна парадигма набуває міждисциплінарного характеру, коли питання компетентнісного підходу актуалізуються в контексті аналізу різноманітних наукових проблем.

Відповідно до аналізу змісту компетентнісної парадигми професійна компетентність вчителя визначається/окреслюється певним комплексом професійно-педагогічних компетентностей/якостей, до якого входять такі, як:

- 1) соціально-психологічні (готовність вчителя до вирішення певного кола професійних/життєвих проблем) компетентності;
- 2) комунікативні та професійно-комунікативні компетентності;
- 3) загально педагогічні (психолого-педагогічні та методичні) компетентності;
- 4) компетентності щодо викладання навчальних предметів;
- 5) професійні компетенції самореалізації та саморозвитку.

У психології праці під компетентністю розуміють реалізацію професіоналізму як вищого рівня працездатності, що забезпечується не лише відповідними компетентностями, але й професійною спрямованістю, особистісними професійно важливими якостями фахівця, його життєвим і професійним досвідом тощо.

Аналіз реалізації компетентнісної парадигми в освітній сфері дозволяє дійти висновку, що компетентність є інтегральною та динамічною характеристикою сукупності певних компетенцій/якостей. Таким чином, вся сукупність різних компетенцій як певних якостей, що зорганізується за синергетичним принципом "ціле більше суми його частин" (коли якості цілого не зводяться до якостей елементів цього цілого), має трансформуватися в принципово нову системну цілісність/якість.

Але сама компетентність тут є лише частковою характеристикою цілісної особистості вчителя/професіонала, оскільки сучасні освітні програми містять багато професійних компетенцій. Разом з тим процес, у якому велика кількість компетенцій формує цілісну особистість, що охоплює професійний імідж педагога (а також будь-якого професіонала), є досить нечітким.

За таких умов процес професійної підготовки виявляє деякі проблемні аспекти, оскільки цей процес базується на компетентнісному підході, що передбачає формування певних компетенцій у майбутніх фахівців за допомогою певних освітніх засобів, зокрема навчальних дисциплін, кожна з яких має забезпечувати формування цілком конкретні компетенції. Водночас дуже важко (якщо взагалі можливо) виміряти рівень сформованості сотні компетенцій у студентів – майбутніх спеціалістів, а також прив'язати цей процес до певних навчальних дисциплін.

З одного боку, всім освітянам, які постійно занурюються у процес підготовки акредитаційних документів, стає очевидним, що використання компетентнісного підходу у сфері професійної підготовки потребує досить простого алгоритму.

З іншого боку, результат професійної підготовки педагогічних працівників забезпечує цілісний образ педагога, здатного успішно та ефективно виконувати свої професійні обов'язки (вирішувати професійні проблеми, педагогічні ситуації) у цілісному неалгоритмізованому, нелінійному, суперечливому і достатньо стихійному/творчому процесі професійно-педагогічної діяльності. Образ цього педагога вміщує певні системнотвірні якості, які кристалізують всю систему цього образу за синергетичним принципом "ціле більше суми його частин". За таких умов виникає питання, як цей цілісний образ педагога може системно і цілісно інтегрувати різноманітні компетенції.

Для вирішення цих завдань ми використовуємо один із інструментів математичного аналізу, коли дослідження незрозумілої функції здійснюється за допомогою такого прийому: спочатку ми прирівнюємо аргумент до нуля, а потім до нескінченності, що дозволяє визначити функцію, яка має тенденцію до двох крайніх випадків. Для ілюстрації цієї математичної операції наведемо слова П.С. Таранова: "Суцільне загальне коло інтелектуальних досягнень людства (вибір, узагальнення, констатація) за кількістю являє собою хоч і множину, однак її можна прорахувати, оскільки тут маємо той самий феномен, що і у природі, коли дві безконечності накладаються одна на одну, породжують цілком кінцеву реальність. Міриади геологічних елементів у потоці вічного часу кристалізуються в конкретні гори, а невловимий вітер з безкінечних морських крапель творить хвилі".

Для ілюстрації цієї тези наведемо феномен просторового спотворення інформації півкулями мозку, коли лівій півкулі притаманно розширення простору, а правій – наближення окремих елементів до спостерігача, однак за умов функціональної узгодженості діяльності півкуль відбувається вирівнювання просторової деформації, досягається адекватність сприйняття об'ємного простору на сітківці очей (В.Л. Деглін), коли об'ємне та площинне гармонізуються та приводяться до загального сенсорного “знаменника”.

Завдяки такому підходу можна зробити висновок, що результат професійної підготовки у закладах вищої освіти має бути зосереджений не лише в особистості та професійних якостях конкретного викладача, а й у певних якостях учнів/студентів, які беруть участь в освітньому процесі, оскільки студент є основним об'єктом (і одночасно суб'єктом) педагогічного впливу, і водночас – результатом професійної підготовки вчителя.

Відтак, акредитаційні документи мають докорінним чином трансформуватися відповідно до цього висновку.

Зазначене вище дає змогу виявити інтегральний зміст педагогічних феноменів.

Таблиця 1.

Інтегральний зміст цілісності педагогічних феноменів

<i>Форми оволодіння світом людиною</i>	Гносеологія	Праксеологія	Аксіологія
<i>Соціально-педагогічні механізми зміни людини в онтогенезі</i>	Розвиток	Навчання	Виховання
<i>Аспекти тих, хто здійснює соціально-педагогічний вплив</i>	Педагог	Вчитель	Вихователь
<i>Аспекти тих, хто є об'єктом соціально-педагогічного впливу</i>	Учасники освітнього процесу	Учень	Вихованець
<i>Результати / цілі соціально-педагогічного впливу</i>	Гармонійна особистість	Інноваційний, творчий, компетентний фахівець	Громадянин-патріот
<i>Аспекти школи як соціального інституту</i>	Заклади загальної середньої освіти	Заклади вищої / професійної освіти	Дошкільні / родинні заклади освіти

Аналіз цієї моделі в контексті системно-функціональної узгодженості основних освітніх явищ дозволяє дійти висновку, що системне зведення компетенцій/якостей до більш простих і фундаментальних сутностей можна вважати цілком науково обґрунтованим. Процедура такої редукції являє собою фрактально-голограмне моделювання педагогічної реальності, що реалізується через екстраполяційну процедуру теоретичного зведення, спрощення, що як метод наукової розробки дійсності відповідає основному принципу системного аналізу [1-3].

Список використаної літератури

2. Вознюк О.В. Компетентність фахівця у світлі системно-фрактального підходу // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 371-385.

3. Вознюк О.В. Фрактально-голограмне моделювання історико-педагогічного процесу // Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2015. Вип. 5. С. 10-18.

3. Вознюк О.В. Розвиток педагогічної дійсності // Вища освіта України. 2017. (2) 65. С. 23-31.